

OSIGURAVANJE SIGURNOSTI I OSTVARIVANJE LJUDSKIH PRAVA KAO TEMELJNA ZADAĆA MODERNE USTAVNE DRŽAVE SA OSVRTOM NA NJEMAČKI USTAVNOPRAVNI POREDAK

UDK: 342.7(430)
Prethodno saopćenje

Dr. sc. Boštjan Tratar, docent

Fakultet za državne i europske studije, Brdo pri Kranju
državni pravobranilac Republike Slovenije

SAŽETAK

Autor u radu raspravlja o pojmu sigurnosti, kao temeljnoj ljudskoj potrebi i kolektivnom dobru, odnosno o zahtjevu za svestrano osiguravanje zaštite ljudskih prava od strane države. Pojam sigurnost danas obuhvata različita životna područja i nema značenje nekog trenutnog realnog stanja u društvu, već predstavlja normativni cilj države, kojem ona teži u okviru dopuštenih mogućnosti (u okviru legalnosti i legitimnosti). Štaviše, u dijelu pravne literature se govori o »pravu na sigurnost« kao nekoj vrsti super prava. Međutim, ideja o »subjektivnom pravu na sigurnost« nije imala veće podrške u njemačkoj literaturi, jer su joj protivnici, prije svega, prigovarali zbog moguće dezindividualizacije ljudskih prava, te da bi u suštini ljudska prava bila dovedena u svoju suprotnost i da bi tako državi otvorili put prema zloupotrebi ljudskih prava. Autor u radu daje prikaz savremene ustavnopravne teorije u kojoj se puno više naglašava da sigurnost znači, prije svega, ostvarivanje ustavom osiguranih pravnih dobara (kao što su: život, zdravlje, vlasničko pravo, sloboda, ljudsko dostojanstvo), što je sveobuhvatna zadaća države, koju bi sve tri grane vlasti morale izvršavati u granicama legalnosti i legitimnosti. Autor prikazuje njemačku ustavnopravnu teoriju i jurisdikciju Saveznog ustavnog suda, u kojoj prevladava doktrina tzv. ustavnih zaštitnih dužnosti (njem. »grundrechtliche Schutzpflichten«). U zaključku autor konstatuje da je sigurnost zadaća države (a ne ljudsko pravo) koja se odnosi na sveobuhvatnu dužnost države da osigura ljudska prava.

Ključne riječi: sigurnost, zaštita ljudskih prava, pravo na sigurnost, ustavne zaštitne dužnosti (njem. »grundrechtliche Schutzpflichten«), objektivna dimenzija ljudskih prava

1. UVODNA RAZMATRANJA

Sigurnost je temeljna ljudska potreba i klasično kolektivno dobro.¹ Očuvanje, odnosno ponovno uspostavljanje sigurnosti zauzima visok položaj u sistemu društvenih vrijednosti. U savremenom svijetu, prije svega i u prvom redu, aktualno državno uređenje ima zadatak da osigura sveobuhvatnu sigurnost svojih državljana.² Pogotovo je nakon napada na Svjetski trgovački centar u Njujorku 11. septembra 2001. godine osiguravanje unutrašnjeg i vanjskog mira postao najvažniji zadatak države i njenih političkih institucija.³

Ipak, isto toliko koliko je stara funkcija države da osigurava sigurnost, star je i strah pred njenom (prevelikom) vlašću, odnosno zloupotrebom moći.⁴ Naime, sigurnost i sloboda državljana su stalno u određenom napetom odnosu, čak i u potpuno demokratskim državama. Osiguravanje sigurnosti ima svoju cijenu.⁵ Za svoju sigurnost mi državljanjani žrtvujemo veliki dio individualne slobode i pokoravamo se, više ili manje dobrovoljno, svim mogućim pravilima, propisima i drugim ograničenjima, u nadi i očekivanju da ćemo u zamjenu dobiti određenu sigurnost.⁶

1 Vidi: Glaeßner, G.-J., *Sicherheit und Freiheit*, Aus Politik und Zeitgeschichte, br. 10–11/2002., 3.

2 *“Die Gewährleistung des Schutzes seiner Bürger ist die wichtigste Aufgabe des modernen (Verfassungs-)Staates. Der Begründung des staatlichen Gewaltmonopols folgt die Unterordnung der Bürger unter die umfassende Staatsgewalt. Dabei übertragen die Bürger ihr natürliches Selbstverteidigungsrecht auf den Staat. Die Pflicht zur Friedenssicherung und zur Durchsetzung von Rechtsansprüchen obliegt fortan dem Staat, der ihr mit den ihm zur Verfügung stehenden Mitteln nachkommen muss. Der Gedanke kennzeichnet vor allem die nach den Religionskriegen entwickelten Staatsvertragstheorien des Absolutismus, auch wenn die Idee von der Friedenssicherung als Aufgabe des Herrschers bereits im 14. Jahrhundert bei Marsilius von Padua (1290-1343) anklingt.”* Tako: M. Gerbig, *Grundrecht auf staatlichen Schutz*, 2014., 16.

3 Glaeßner, G.-J., *op. cit.*, 3.

4 *Ibid.*

5 Uporedi: J. F. Lindner, *op. cit.*, 357: *“Der Staatszweck der Sicherheit impliziere die Friedenspflicht der Bürger, diese wiederum die Notwendigkeit staatlichen Schutzes der Bürger vor einander.”*

6 Vidi: Glaeßner, G.-J., *op. cit.*, 3.

U svom prilogu iz 1929. godine »Nelagoda u kulturi« (»*Das Unbehagen in der Kultur*«) Sigmund Frojd (1856–1919) kao važnu karakteristiku suvremenih civilizacija navodi činjenicu da se pojedinac odriče neograničene iživljenosti, odnosno ostvarivanja vlastitih nagona i mogućnosti slobode, u korist prava i drugih normativnih pravila određene društvene zajednice. Međutim, to što s time pojedinac dobiva, trebala bi biti sigurnost – »savremeni kulturni čovjek bi trebao zamijeniti jedan dio svoje sreće za komadić sigurnosti.«⁷

Sve od Tomasa Hobsa (1588–1679) i Džona Loka (1632–1704) javna sigurnost i javni red su bili središte definiranja državne zadaće.⁸ Oba aspekta, kako zaštita državljana pred državom i državljana od samih sebe, odnosno između sebe preko države, glavne su teme, koje se kao crvena nit provlače kroz suvremenu državu i ustavnu historiju.⁹ Sigurnost je pored slobode dobila veoma na značaju, tako da se novija misao ustavnog prava jednako snažno usmjerava na ideal sigurnosti kao i na »ideal slobode«.¹⁰

Ideje američke i francuske revolucije su smatrale republiku kao silu, kao vlast, koja ima zadaću čuvanja prirodnih i predrđavnih prava čovjeka i koja čuva ljude od intervencija u njihov život, individualnu slobodu i vlasništvo. U tom smislu možemo opisati funkciju osiguravanja sigurnosti od strane države, korištenjem modernog pojma »državni cilj«.¹¹

U predkonstitucionalnim monarhijama na evropskom kontinentu sigurnost i javni red su značili utvrđivanje *status-quo* – po potrebi i sa

7 *Ibid.*

8 "Am Anfang aller Legitimationsgründe von Staatlichkeit steht die Sicherheit. Die Gewährleistung der Sicherheit ist seit alters her Bestandteil der theoretischen Rechtsferigung von Staatlichkeit und gilt bis heute als einer der zentralen Staatszwecke." Tako: Dietlein, J., *op. cit.*, 21.

9 "Um den natürlichen Kriegszustand aller gegen alle zu überwinden, einigen sich die Menschen, ihre Waffen niederzulegen und sich dem Leviathan Staat unterzuordnen, der stärker ist als jede andere Macht und der durch seine Übermacht, durch den Schrecken, der vom ihm ausgeht, alle private Macht einzudämmen vermag. Das Recht zur Gewalt monopolisiert sich in der Hand des absoluten Staates. Der Bürgerkrieg wird durch das Bürger-Sein beendet. Gewaltverzicht und Gehorsam machen den Bürger." Tako: Dietlein, J., *op. cit.*, 21.

10 Vidi: Glaeßner, G.-H., *op. cit.*, 4.

11 Tako: Glaeßner, G.-H., *op. cit.*, 5.

prisilnim sredstvima. U liberalnim ustavnim djelima 19. stoljeća vidik sigurnosti se sužava na pravnu sigurnost, na mogućnost intervencije države, zaštitu individualne sfere pred intervencijom države itd., što bi trebalo osigurati ostvarivanje individualne zajamčene slobode, ugovorne slobode i vlasničkog prava.¹² U Povelji o ljudskim pravima EU, koja je usvojena na zasjedanju Vijeća u Nici decembra 2000. godine, ponovno je bio ispostavljen taj zadatak i prenesen na evropski nivo: »Svako lice ima pravo na slobodu i sigurnost« (član 6. Povelje o ljudskim pravima EU).¹³

S obzirom na lik čovjeka u modernim ustavima, koji pojedinca vide istovremeno kao slobodnog državljana, a ipak kao društveno vezanog (tj. vezanog u zajednicu), ne možemo razdvajati inače dvije funkcije u Ustavu navedenih prava. Naime, u prvom redu ustavna prava predstavljaju odbrambena prava pojedinca protiv države (*status negativus*, njem. *Abwehrrechte*), koja sasvim konkretno jamče da država ispunjava ukaze ustava, tj. da država mora priznati i poštovati ustavna prava. Istovremeno su ustavna prava i izvor državnih zadaća, to jest državnih/ustavnih zaštitnih dužnosti (*status positivus*, njem. *staatliche Schutzpflichten*) – država mora na aktivan način spriječiti kršenje ljudskih prava i u horizontalnim pravnim odnosima.¹⁴

Autor u radu daje teorijski prikaz odnosa između države, ustavnih prava te osiguravanja sigurnosti, a posebice prikazuje judikaturu njemačkog Saveznog ustavnog suda koja prihvata prikazanu njemačku koncepciju ustavnih zaštitnih dužnosti države.

2. ISTORIJSKO UTEMELJIVANJE ZADAĆE DRŽAVE DA OSIGURAVA SIGURNOST I ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA

Istorijsko utemeljivanje ustavnopravne dužnosti države da osigurava sigurnost i sveobuhvatnu zaštitu ljudskih prava ima potporu u tvrdnji da se suvremena ustavna država legitimira sa svojom opštom funkcijom osiguravanja sigurnosti (njem. *Sicherungsfunktion*).¹⁵

12 *Ibid.*

13 *Ibid.*

14 Vidi: Papier, H.-J., »*Freiheit als Sinn des Staates*«, 18.

15 Vidi: Egli, P., *Drittwirkung der Grundrechte*, 2002., 50.

Zadaća države, a to je osiguravanje sigurnosti (što ujedno utemeljuje i njen monopol vlasti, dužnost mira i poslušnosti državljana), obavezuje državu da aktivno zaštiti prava svojih državljana.¹⁶ Zabrana nasilne samopomoći pojedinaca načelno je opravdana samo ako država svojim državljanima aktivno osigura široku zaštitu ljudskih prava (*»pro protectione oboedientia«*).¹⁷ Garancija opsežne zaštite/ sigurnosti pojedinaca je, prema Egli, striktno u korelaciji sa monopolom državne vlasti, što znači zabranu samopomoći državljana i pretpostavlja da se isti podrede državnoj vlasti.¹⁸

16 Vidi: Nielsen, H., *Die Wirkung der Grundrechte im deutschen und italienischen Privatrecht*, 2005., 92. Uporedi: Šarčević, Edin, *Ustavno uređenje Savezne Republike Njemačke. Uvod u njemačko državno pravo (sa izvornim tekstom Ustava i prijevodom na bosanski jezik) / uredio Mustafa M. Kapidžić / Sarajevo: KULT/B Sarajevo, Fondacija Heinrich Böll – Regionalni ured u Bosni i Hercegovini i Ambasada Savezne Republike Njemačke u Bosni i Hercegovini, 2005., 64.*

17 Vidi: Nielsen, H., *op. cit.*, 92. *“Osiguravanje sigurnosti je uvijek bio sastavni dio utemeljenja državnosti; koja se i dalje smatra kao jedan od centralnih ciljeva države. Odricanje od nasilja i građanske poslušnosti su moguće samo ako država efikasno štiti građane. Dužnost poslušnosti građana i zaštitna dužnost države su međusobno uslovljeni. Osiguravanje sigurnosti od strane države je jednakovrijedna kompenzacija za državnu zabranu samopomoći. Teško je pomisliti da se je neko odrekao prava na sigurnost, a da o njoj ne brine neko drugi. Zato mora postojati korelacija između upotrebe državnog monopola primjene sile za osiguravanje sigurnosti i dužnosti građana da se suzdrže od samopomoći.”* Navod po: Dietlein, J., *Die Lehre von den Grundrechtlichen Schutzpflichten*, 2005., 21. Vidi i Szczekalla, P., *Die sogenannten grundrechtlichen Schutzpflichten im deutschen und europäischen Recht, Inhalt und Reichweite einer "gemeineuropäischen Grundrechtsfunktion"*, 143., 144.: *»In einigen Entscheidungen des BverfG scheint – eher ein wenig unvermittelt und v. a. im Zusammenhang mit der allgemeinen Whrpflicht – ein staatstheoretischer Begründungsansatz für die Schutzpflichten durch, ein – wenn auch nicht ausdrücklicher, so doch sinngemäßiger – Rekurs auf das alte Hobbessche Diktum »Schutz für Gehorsam«. Der Zusammenhang zwischen staatlichem Schutz und »bürgerlichem« Gehorsam ist jedenfalls in der Literatur gut belegt. Unabhängig davon, dass der – richtig gelesene und in die heutige Zeit übertragene – Hobbes für auf die allgemeine Whrpflicht bezogene Grundrechtseingriffe nichts, aber auch gar nichts hergibt, weil bei Hobbes nicht soldatischer Mut, sondern »Feigheit als erste Bürgerpflicht« gilt, weshalb seine Gesellschaftsvertragstheorie durchaus einen Baustein einer allgemeinen Gemeinschaftslehre abzugeben vermag, treffen die genannten Entscheidungen auch nicht wirklich den eigentlichen Kern der Begründung grundrechtlicher Schutzpflichten durch das BverfG.«*

18 Tako: Egli, P., *Drittwirkung der Grundrechte*, 2002., 51. *“Das grundsätzliche Verbot der gewaltsamen Selbsthilfe der Einzelnen sei nur dann zu rechtfertigen, wenn*

Istorijski gledano, zadaća države da zaštiti ljudska prava svojih državljana, te određivanje zaštite kao državne zadaće i kao državne legitimacije, seže jako daleko u istoriju.¹⁹ Već su se u antičkoj i srednjovjekovnoj istoriji pozivali na osiguravanje sigurnosti državljana pred državnim i privatnom vlasti, kao glavnom zadaćom države. U 16. i 17. stoljeću se je obzirom na krvavi ratni sukob u Evropi, pojavilo shvaćanje da je glavna zadaća države osiguravanje unutrašnje i vanjske sigurnosti.²⁰ Pod utiskom konfesionalnog građanskog rata u Francuskoj i njegovih sudbonosnih posljedica, *Žan Bodin* (1503–1596) je u početku objašnjavao legitimaciju države sa njenom sposobnošću da osigura mir.²¹ Pod uticajem usporedivih iskustava iz engleskog građanskog rata *Tomas Hobs* (1588–1679) je razvio svoje filozofske i državno-političke teorije u čijem središtu je bila država *Leviatan*, koja bi trebala osiguravati sigurnost svojih državljana od preddržavnog vladajućeg rata.²² Da bi pobijedili prirodno ratno stanje »svi protiv svih« – *bellum omnium contra omnes*, svako se odriče sprovođenja svoje autoritarne moći i prenosi je na državu, koja svojom premoći i strahom koji iz nje proizilazi, treba da uguši sve privatne snage. Unutrašnja sigurnost i zaštita od vanjskih neprijatelja predstavlja tako srž idealnotipskog nastanka, utemeljenja i smisla države (u smislu društvenog ugovora).²³

Dužnost države da osigura sigurnost i stvori građanski mir i red nalazi se u centru *Hobsove* filozofije i predstavlja legitimacijski temelj državne vlasti.²⁴ Na osnovu filozofije sigurnosti *Tomasa Hobsa* i stav kojeg je razvio *Džon Lok* (1632–1704) je imao namjenu da se ljudi sa

der Staat aktiv den umfassenden Schutz der Rechte seiner Bürger gewährleiste. Die Garantie der umfassenden Sicherheit der Einzelnen stelle das notwendige Korrelat zu dem durch das staatliche Gewaltmonopol auferlegte Selbsthilfeverbot der Bürger und die Voraussetzung ihrer Unterwerfung unter die Staatsgewalt dar."

19 Vidi: Langner, P., *Die Problematik der Geltung der Grundrechte zwischen Privaten*, 1998., 97.

20 Vidi: Egli, P., *op. cit.*, 51.

21 *Ibidem*, 51.

22 Vidi: Calliess, C., *Die grundrechtliche Schutzpflicht im mehrpoligen Verfassungsverhältnis*, 2006., 321. Vidi još: Dietlein, J., *Die Lehre von den Grundrechtlichen Schutzpflichten*, 2005., 22. i sljed.

23 Vidi: Egli, P., *op. cit.*, 51.

24 Vidi: Callies, C., *op. cit.*, 321.

društvenim ugovorom povezuju zbog osiguravanja zaštite života, slobode i vlasništva.²⁵

Sigurnost i zaštita ljudskih prava pojedinca i za *Loka* predstavljaju centralnu legitimaciju države. Međutim, za razliku od *Hobsa*, *Lok* je pokušao dovesti u odgovarajući odnos sigurnost »sa« državom i sigurnost »od« države. *Lok* želi ograničiti vlast države razmišljajući o podjeli vlasti, sa vezanjem državne vlasti na »prije-data« prirodna prava, isto kao na državno postavljeno pozitivno pravo. Shvatanje kojeg zastupa *Lok* svodi ulogu državu u ulogu zaštitnika prirodnih prava državljana, s obzirom da je država samo povjerenik vlasti, koju su državljani njoj povjerali.²⁶

Dužnost odanosti i poslušnosti državljana ne postoji samo pod uslovom da država osigurava sigurnost, nego i pod uslovom »povjereničke« upotrebe državne vlasti. Po *Loku* zloupotreba te vlasti ima za posljedicu prestanak državljanske dužnosti poslušnosti.²⁷ Isto tako kao *Hobs* i *Lok* i vodeći teoretičar francuske revolucije *Emanuel Žozef Sjejes* (1748–1836) je shvatao osiguravanje, odnosno čuvanje ljudskih prava državljana kao zadaću i time kao utemeljivanje države.²⁸ Ova državno-teorijska stajališta o osiguravanju sigurnosti kao temeljnoj zadaći države bila su izražena kako u SAD-u, tako i u Francuskoj prema kraju 18. stoljeća, u izrađenim klasičnim deklaracijama o ljudskim pravima.²⁹

Već *Virdžinijska deklaracija o pravima* (*Virginia Bill of Rights*, od 12. juna 1776.) propisuje u tački 1.: »Svi ljudi su po prirodi jednaki i neovisni, te imaju neka prirodna prava, koja se, nakon ulaska u neko određeno društveno stanje, ne mogu oduzeti ili uskratiti bilo kakvim ugovorom svojim potomcima; i to: uživanje života i slobode, zajedno sa sredstvima za pridobivanje i korištenje vlasništva, te traženje i dostizanje sreće i sigurnosti.«³⁰

25 Poredi: Calliess, C., *op. cit.*, 321.

26 Vidi: Egli, P., *op. cit.*, 52.

27 *Ibidem*, 52.

28 *Ibidem*, 52.

29 Poredi: Langner, T., *op. cit.*, 97 i sljed.

30 »That all men are by nature equally free and independent, and have certain inherent rights, of which, when they enter into a state of society, they cannot, by any compact, deprive or divest their posterity; namely, the enjoyment of life and liberty,

Pored toga je u *Virđžinijskoj deklaraciji* u tački 3. zapisano da je najbolja ona vlada koja može osigurati najveću moguću mjeru sreće i sigurnost državljana. Slijedeći državno-teorijska razmišljanja Džona Loka, kao temeljnu funkciju vlade treba shvatiti zadaću države da osigura sigurnost. Takvo shvatanje slijedi i izjava o nezavisnosti SAD-a od 4. jula 1776.³¹

Proizilazeći iz *Sjejesovih* državno-teorijskih rasprava, koji shvata osiguravanje ljudskih i građanskih prava kao namjeru društvenog udruživanja, državna zadaća osiguravanja sigurnosti se je izrazila i u deklaraciji i ustavu (kao posljedica francuske revolucije).³² Član 2. Deklaracije o pravima čovjeka i državljana (*Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*), koju je usvojila francuska nacionalna skupština 26. augusta 1789. i koja je postala sastavni dio ustava iz 1791. godine, propisuje: »Cilj svakog političkog udruženja je očuvanje prirodnih i nezastarivih ljudskih prava. Ta prava su sloboda, vlasništvo, sigurnost i otpor protiv ugnjetavanja«. ³³

Osiguravanje prirodnog i neotuđivog prava na sigurnost preživjelo je u nastavku brze promjene revolucionarnog ustava; sigurnost se ubraja u jedno od četiri ljudska prava kao legitimaciju vlade, po *Déclaration des droits de l'homme et du citoyen* Jacobinskog Ustava od 24. juna 1793. godine. Sigurnost se pri tome ne shvata samo kao zaštita pred kršenjem države, nego sasvim opšta zaštita, koju država osigurava svakom svom članu za očuvanje njegove ličnosti, prava i njegovog vlasništva.³⁴

Za razliku od deklaracija iz 18. stoljeća u ustavima evropskih država iz 19. i s početka 20. stoljeća u prvom planu je određivanje sloboda.

with the means of acquiring and possessing property, and pursuing and obtaining happiness and safety.«

31 »We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their creator with certain unalienable rights, that among these are life, liberty and the pursuit of happiness. – That to secure these rights, governments are instituted among men, deriving their just powers from the consent of the governed.«

32 Vidi: Egli, P., *op. cit.*, 53.

33 »Le but de toute association politique est la conservation des droits naturels et imprescriptibles de l'homme. Ces Droits sont la liberté, la propriété, la sûreté et la résistance à l'oppression.«

34 Tako: Egli, P., *op. cit.*, 54.

Državna zadaća osiguravanja sigurnosti nije više izrazito ograničena, a ako već jeste onda je samo u preambulama. Državna zadaća osiguravanja sigurnosti postala je razumljiva sama po sebi i (više) ne treba nikakvo pravno osiguranje.³⁵ Da je bilo osiguravanje sigurnosti državljana sa državnom zaštitom pred kršenjem od drugih, dakle ne samo od države, u 19. stoljeću uprkos odsutnosti izričitog normiranja, općenito shvaćeno kao državni cilj, ogleda se u tekstovima iz tog vremena.³⁶

3. LJUDSKA PRAVA KAO ODBRAMBENA PRAVA I KAO ZAŠTITNE DUŽNOSTI DRŽAVE

Dužnost države da sveobuhvatno štiti ljudska prava – radi se o doktrini tzv. *ustavna sigurnosna (ili zaštitna) dužnost države* – u ustavnoj teoriji se navodi kao jedna od funkcija ljudskih prava.³⁷

U okviru dogmatike ljudskih prava, ljudskim pravima se pripisuju tri objektivne funkcije (tj. vrijednosne smjernice,³⁸ kao jamstvo

35 *Ibidem*, 54.

36 *Ibidem*, 55.

37 U njemačkoj ustavnopravnoj teoriji i sudskoj praksi, postoji konsenzus o tome da pored *subjektivne pravne dimenzije ustavnih prava*, koji je izražen u tekstu Ustava, postoji i ona dimenzija ustavnih prava, koja zahtijeva poštivanje objektivnih vrijednosnih usmjerenja u svojoj apstrakciji i za sve državne organe. Ustavna prava tako pokazuju više nivoa značenja i označavaju se kao *višedimenzionalne*. Ovo tzv. *rašireno shvatanje ustavnih prava* je bilo izraženo već u slučaju presude Lut njemačkog Saveznog ustavnog suda od 15. januara 1958. godine. Pored funkcije ustavnih prava kao odbrambenih prava protiv državnih vlasti tu je i predstava o jamčenju, odnosno osiguravanju ustavnih prava kao *ustavnopravnih temeljnih odluka (smjernica)*, koje odražavaju sveobuhvatan sadržaj vrijednosti i grade odgovarajući sistem vrijednosti u društvu. Iz takve definicije ustavnih prava kao objektivnih temeljnih normi i vrijednosnih odluka proizilaze dodatni pravni sadržaji, koji se u novijoj sudskoj praksi i teoriji zbog kritike koncepta vrijednosti nazivaju *objektivno-pravni sadržaj ustavnih prava* ili *objektivno-pravna dimenzija*. Usporedi također: E. Šarčević, *op. cit.*, 64.

38 Uporedi: E. Šarčević, *op. cit.*, 66.: “Sve u svemu, posredstvom zamisli o “objektivnom pravnom ustrojstvu” je u osnovna prava interpoliran sistem funkcionalnih smjernica i obvezujućih mjerila za vršenje državne vlasti. Ona tako preuzimaju funkciju korelata pravne “tačnosti” državnih akata.”

javnopravnih institucija i privatnopravnih instituta) i tri subjektivne funkcije.³⁹ Subjektivne funkcije ljudskih prava imenujemo, oslanjajući se na Džorža Jelinka (1851–1911), kao *status negativus*, *status positivus* i *status activus*. Na osnovu navedenih funkcija nastaju kompleksni, višestrani ustavnopravni odnosi. Umjesto o funkciji ljudskih prava, ustavna teorija govori i o *dimenziji ljudskih prava*.⁴⁰ *Odbrambena dimenzija ljudskih prava*, koja utemeljuje *status negativus*, pretpostavlja slobodu državljana koja postoji pred državom; namjena ove dimenzije je zaštititi državljanu pred neopravdanim intervencijama države (*prava negativnog statusa*).⁴¹ Država se ovdje pojavljuje u odnosu na državljanu jednostrano (bipolarno) kao protivnik ljudskih prava. Ako država nema legitimaciju (u zakonodavstvu), mora se uzdržati od bilo kakve intervencije (njem. *Unterlassungspflicht*).⁴²

Na temelju *status positivus*, država između ostalog ima ustavne zaštitne dužnosti na osnovu kojih mora zaštititi nedodirljivost ustavom osiguranih pravnih dobara, također npr. u odnosu između privatnopravnih subjekata (tj. horizontalni pravni odnosi). Za razliku od odbrambenih dimenzija ljudskih prava, u okviru ustavnih zaštitnih dužnosti zahtijeva se od države određeno aktivno postupanje s kojim država osigurava ustavnopravno dobro – ljudska prava. Drugim riječima, radi se o tome da se unutar okvira odbrambenih dimenzija ljudskih prava i sa ustavnim zaštitnim dužnostima države, štiti isto ustavnopravno osigurano dobro, samo da (moguća) kršenja kod odbrambenih dimenzija ljudskih prava dolaze od strane države, a kod zaštitnih dužnosti od strane privatnopravnih subjekata (od trećeg).⁴³

Odbrambena prava i zaštitna dužnost države pozivaju se na istog naslovnika (adresata), tj. na državu (zakonodavnu, izvršnu i sudsku granu vlasti). Država može prilikom osiguravanja svojih ustavnih zaštitnih zadataka na osnovu odbrambeno-pravne dimenzije ljudskih prava doći do granica svojih mogućnosti. To je slučaj kada nasuprot države stoje nosioci suprotnih ljudskih prava. S jedne strane su in-

39 Vidi: Calliess, C., *op. cit.*, 326. Poredi: Dietlein, J., *op. cit.*, 43–51.

40 Uporedi također: E. Šarčević, *op. cit.*, 64, 65.

41 Vidi: E. Šarčević, *op. cit.*, 64.

42 Vidi: Calliess, C., *op. cit.*, 326.

43 Vidi: Calliess, C., *op. cit.*, 326.

teresi povrijeđenog (žrtve) kao privatnopravnog subjekta, kojem su privatnom intervencijom bila kršena ljudska prava, a sa druge strane su interesi kršitelja (također privatnopravnog subjekta) koji je prouzrokovao intervenciju, odnosno kršenje. Tako imamo tripartitni odnos između države na vrhu, žrtve (kojoj pripada *status positivus* u obliku prava na zaštitu) i kršitelja, kojem pripada *status negativus* u obliku prava na zaštitu od intervencije države.⁴⁴

U odnosu između privatnopravnih subjekata teorija priznaje horizontalno djelovanje ljudskih prava. To su tzv. *multilateralni ustavnopravni odnosi*, gdje ljudska prava pogođenog (žrtve) mogu kolidirati sa odbrambenim pravima kršitelja, a to državu dovodi u kontradiktornu ulogu, tj. u procijep. Naime, država mora da brine za ravnotežu prava (kako kod kršitelja, tako i kod žrtve), odnosno, mora uskladiti ustavne zaštitne dužnosti i odbrambena prava (*načelo proporcionalnosti*).⁴⁵ Većina ustavnopravnih teoretičara slijedi njemački Savezni ustavni sud i kod dogmatskog objašnjenja da ustavna zaštitna dužnost države proizlazi iz *objektivno pravnog sadržaja ljudskih prava*.⁴⁶

Teorija ustavnih zaštitnih dužnosti države naglašava funkciju zaštite ljudskih prava (njem. *Schutzgebotsfunktion*), koja se s jedne strane odražava u specifičnim zadacima zaštite države, kao što je odredba o ljudskom dostojanstvu,⁴⁷ kao najvišem ustavnom načelu i u drugim odredbama njemačkog Temeljnog zakona (GG).⁴⁸ S druge strane, osim ovih specifičnih zadataka zaštite, u teoriji i sudskoj praksi se priznaju i opšte ustavne dužnosti zaštite.⁴⁹

44 Vidi: Egli, P., *op. cit.*, 31. Usporedi također E. Šarčević, *op. cit.*, 64.

45 Tako: Calliess, C., *op. cit.*, 326.

46 Tako: Egli, P., *op. cit.*, 62. Vidi također: M. Gerbig, *op. cit.*, 15: "Die Grundrechtliche Schutzpflicht ist seither zu einem zentralen Element der Grundrechtsdogmatik aufgerückt." Usp. također: Šarčević, E., *op. cit.*, 65. i Szczekalla, P., *op. cit.*, 146., 147.

47 Druga rečenica člana 1. stav prvi GG.

48 Vidi: Nießen, H., *op. cit.*, 90.

49 U njemačkom ustavnom sistemu je jasna razlika između obaveze da se poštuje (njem. *Achtungspflicht*), što je samo dužnost nemiješanja u ustavno pravo i dužnosti zaštite (njem. *Schutzpflicht*), što znači aktivan pristup.

Umjesto pojma ustavnih zaštitnih dužnosti države (njem. *grundrechtliche Schutzpflichten*) u literaturi se koristi i pojam državne zaštitne dužnosti (njem. *staatliche Schutzpflichten*). Ova dva pojma predstavljaju svojevrsne sinonime, s tim da se oznaka *državne zaštitne dužnosti* usmjerava na adresate dužnosti (tj. na državu), a oznaka *ustavne zaštitne dužnosti države* na objekt i pravni adresat zaštite (tj. da štiti ustavna prava).⁵⁰

Ljudska prava su po svojoj funkciji kao odbrambena prava namjenjena da zaštite pojedinca pred intervencijom državne vlasti (tj. kao prava negativnog statusa). Nasuprot tome, ustavne zaštitne dužnosti države zahtijevaju od države da se zaštitnički i sa podrškom postavi u odbranu osiguranih pravnih dobara (ustavna prava), što prije svega znači zaštitu pojedinaca od povreda ili ugrožavanja od neovlaštene treće strane (tj. i u horizontalnom pravnom odnosu).⁵¹ Kao treći se smatraju osobe ili snage, koje same nisu adresati ustavnih prava. U tom smislu, pojam trećeg ne obuhvata samo privatnopravne subjekte, nego i strane države ili međunarodne organizacije. Odbrambena funkcija ustavnih prava i ustavnopravna obaveza zaštite su stoga oprečne (suprotno usmjerene) funkcije ustavnih prava. One štite identično ustavnopravno zaštićeno pravno dobro pred intervencijama, ali intervencije prijete iz različitih pravaca.⁵²

Ustavnopravne zaštitne dužnosti ne smijemo poistovjetiti sa uslužnim ustavnim pravima (njem. *Leistungsrechte*), kod kojih se radi o oblikovanju tvz. *status positivus*.⁵³

Sadržaj ustavnopravnih zaštitnih dužnosti je u tome da se na osnovu njih mogu zahtijevati odgovarajuće državne mjere za osigura-

50 Tako i Dietlein, J., *op. cit.*, 65.

51 Država ne može svoje državljane samo »ostaviti na miru«, nego se mora za »taj mir i pobrinuti«. To je izvodivo samo ako država svoj monopol vlasti usmjeri protiv sudržavljana, koji narušavaju mir. Ustavno pravno utemeljivanje zaštitnih dužnosti znači da proizilaze iz ustavnih prava dužnosti države, da sa svojom snagom djeluje protiv državljana, koji posežu u prava drugoga sudržavljana. Zaštitna dužnost države je, dakle, jedna od funkcija ustavnih prava. Govori se o »zaboravljenom vidiku ustavnih prava«. Uporedi: Dietlein, J., *op. cit.*, 35, Šarčević, E., *op. cit.*, 64, 65 i 66.

52 Vidi: Egli, P., *op. cit.*, 32.

53 *Ibidem*, 32.

vanje zaštite ustavom osiguranog dobra pred kršenjem od strane trećih.⁵⁴ Ustavnim zaštitnim dužnostima, kao i odbrambenim pravima, time pripada pravno državna funkcija jamčenja, odnosno osiguravanja zaštite pred pravnim kršenjima i osiguravanje postojećeg opstanaka prava (njem. *Rechtsbestand*).⁵⁵

Za razliku od ustavnih zaštitnih dužnosti države, kod kojih imamo zaštitu pred kršenjem ustavnih dobara od strane trećeg, kod ustavnih uslužnih prava (tj. prava pozitivnog statusa) potrebno je osigurati (njem. *Verschaffung*) stvarne pretpostavke za izvođenje ustavnih prava.⁵⁶ Predmet ustavnih uslužnih prava (njem. *Leistungsrechte*) tako nije odvracanje, pogoršavanje ili intervencija sa nedržavnog područja, nego bolji položaj pojedinca u državnim uslugama u obliku finansijskih sredstava ili dobara, sa davanjem na raspolaganje ustanova, opreme ili osiguravanje mogućnosti iskorištavanja javnih dobara. Kod ustavnih zaštitnih dužnosti države ne radi se o pripremi, izradi *status positivus* u odnosu između nosioca ljudskih prava i države, nego o zaštiti *status negativus* u odnosu između nosioca ljudskih prava do trećeg.

Josef Isense je iz te dužnosti zaštite, tj. iz ustavnih zaštitnih dužnosti, konstruirao »*temeljno subjektivno pravo na sigurnost*« i iz toga je – po uzoru na ideju države kod *Hobsa i Loka* – razvio predstavu demokratske ustavne države, čiji je primarni cilj osiguravanje sigurnosti i reda. Država stvara korektiv prema zahtjevima snaga, koje proizlaze iz društva; budući da je većina pojedinaca i društvenih skupina preslaba da bi mogla uspješno braniti svoja prava, država mora, u određenim slučajevima, postupati kao jamac i zaštitnik ustavnih prava pojedinaca nasuprot drugih.⁵⁷ Ovakav stav bi mogao biti pogrešan – «sigurnost i red», kako uopšte, u politici i u društvenoj nauci, tako i u liberalnom državnom učenju, shvata se kao konzervativna reakcija na emancipaciju civilnog društva protiv države. Ako uprkos tome «unutrašnju sigurnost» u klasičnom smislu shvatamo kao stvaranje preduvjeta za miran suživot državljana u društvenoj zajednici, ostaje to centralna

54 *Ibidem*, 32. 33.

55 *Ibidem*, 33.

56 Vidi: Langner, T., *op. cit.*, 89.

57 Vidi: Glaeßner, G.-H., *op. cit.*, 10.

zadaća države.⁵⁸ Tendencije razvoja sveobuhvatnije zaštitne države (njem. *Sicherheitsstaat*) su u modernijoj verziji otkrivene i prije 11. septembra 2001. godine, ali ipak postoji strah pred «totalnom državom.» Nisu suviše upozorenja da će parlamentarne demokracije zbog razvoja sigurnosne politike, biti sve manje sposobne osigurati potrebno demokratski upravljano i kontrolirano.⁵⁹

4. JUDIKATURA NJEMAČKOG SAVEZNOG USTAVNOG SUDA O USTAVNIM ZAŠTITNIM DUŽNOSTIMA DRŽAVE

Sudska praksa njemačkog Saveznog ustavnog suda u raspravi o ustavnim zaštitnim dužnostima države ima poseban značaj, kao izvor kognitivnog prava, budući da je njemački Savezni ustavni sud »otkrio« ustavnu zaštitnu dužnost države i raširio je kao dimenziju ustavnih prava.⁶⁰ U tom smislu, neki teoretičari ocjenjuju prvu presudu o prekidu trudnoće (abortus),⁶¹ sa kojom su bile utvrđene ustavne zaštitne dužnosti države da štiti život, kao «pravni udarac na bubanj» (njem. *juristische Paukenschlag*).⁶²

Stav da bi opšte državne dužnosti zaštite izvodili iz ustavnih prava, nalazimo tek u prvoj presudi o abortusu i na njoj bazirajućim, daljnjim vodećim odlukama u vezi sa pravom na život i tjelesnu nedodirljivost,⁶³ kao i u prijašnjim presudama njemačkog Saveznog ustavnog suda.⁶⁴

58 *Ibidem*, 10.

59 *Ibidem*, 10.

60 Vidi: Szczechalla, P., *Die sogenannten grundrechtlichen Schutzpflichten im deutschen und europäischen Recht*, 2002., 92 i sljed. Vidi također: E. Šarčević, *op. cit.*, 64.

61 BVerfGE 39, 1 – *Schwangerschaftsabbruch I*. u: Grimm, D., Kirchof, P., 1. dio, 1993., 380.

62 Tako: Isensee, J., *Das Grundrecht auf Sicherheit*, 1983., 27.

63 Prva rečenica, član 2. drugi stav GG.

64 BVerfGE 1, 97 (104); BVerfGE 9, 338 (347); BVerfGE 35, 202 (221); BVerfGE 36, 321 (331).

Posebno u presudi o Višim školama⁶⁵ u vezi slobode nauke⁶⁶ i utvrđenoj državnoj dužnosti, da zaštitnički i ubrzano spriječava izabiranje sloboda, Sud je već sažeo tekst pojedinih formulacija iz prve presude o pobačaju, bez detaljnijeg bavljenja sa dogmatskim pitanjima vezanim za ustavne zaštitne dužnosti države. Analiza judikature njemačkog Saveznog ustavnog suda pokazala je da postoje dva stajališta dogmatskog utemeljivanja postojanja ustavnih zaštitnih dužnosti države, a koje sud nije detaljno objasnio. S jedne strane te ustavne zaštitne dužnosti države proizlaze iz objektivno-pravne dimenzije u konkretnom slučaju povrijeđenog ustavnog prava. U većini slučajeva to je pravo na život i tjelesnu nedodirljivost.⁶⁷

Ustavne zaštitne dužnosti države pokazuju objektivno-pravni sadržaj ustavnih prava, koja se zbog težine zaštićenog pravnog dobra pokazuju upravo kod prava na život i tjelesnu nedodirljivost. Međutim, ustavne zaštitne dužnosti države ne možemo isključiti kod drugih ustavnih jamstava.⁶⁸

S druge strane, njemački Savezni ustavni sud se je kod utemeljivanja ustavnih zaštitnih dužnosti države najprije pozivao na državnu zadaću zaštite ljudskog dostojanstva.⁶⁹ S tim u vezi, ovaj sud se je u prvoj presudi o pobačaju (abortusu), te u slučaju *Šlejer* oslonio na odredbu o ljudskom dostojanstvu,⁷⁰ kao na samostalni element pored objektivno-pravne dimenzije iz prava na život i tjelesnu nedodirljivost.⁷¹

65 BVerfGE 35, 79 – Hochschulurteil, u: Grimm, D., Kirchof, P., 1993., 330.

66 Član 5. treći stav GG.

67 Prva rečenica člana 2. stav drugi GG. Poredi stav J. F. Lindnera, *op. cit.*, 360:«Die Begründung grundrechtlicher Schutzpflichten aus dem Kompensationsgedanken impliziert ihren Charakter als generelle grundrechtstheoretische Kategorie. Da sich Friedenspflicht und Selbsthilfeverbot auf alle Grundrechtspositionen beziehen und alle Grundrechtspositionen durch Dritte verkürzt oder gefährdet werden können, lässt sich grundsätzlich aus allen Grundrechtsbestimmungen ein kompensierender Anspruch auf Schutz gegen die Verkürzung seines Dritter ableiten.»

68 Činjenicu da se je teorija o ustavnim zaštitnim dužnostima države razvila isključivo u vezi sa pravom na život i tjelesnu nedodirljivost, ne treba shvatiti kao da može zaštitna dužnost proizlaziti samo iz te odredbe.

69 Druga rečenica člana 1. stav drugi GG.

70 Druga rečenica člana 1. stav drugi GG.

71 Odredba člana 2. stav drugi GG.

Sudska praksa njemačkog Saveznog ustavnog suda u vezi utemeljivanja ustavnih zaštitnih dužnosti države nije konzistentna, s obzirom da se izvodi kako iz objektivno-pravne dimenzije ustavnih prava, tako i iz opšteg zadatka države da zaštiti ljudsko dostojanstvo (Odluka u drugom slučaju o abortusu). Prema mišljenju teoretičara (*Peter Unruh*) ne može se dogmatski praviti razlika između teorije o vrijednostnim sadržajima ustavnih prava i ustavnopravnih jamstava ljudskog dostojanstva. Ljudsko dostojanstvo⁷² bi trebalo predstavljati nadređeno načelo prava i vrh ustavne vrijednosti njemačkog Temeljnog zakona (GG). To navodi i njemački Savezni ustavni sud u predmetu *Lut*: «... taj vrijednosni sistem, čiji je centar slobodna čovjekova ličnost i njezino dostojanstvo unutar društvene zajednice, kao ustavno pravno temeljno rješenje mora vrijediti za sva područja prava ...». ⁷³ Ustavna prava mogu biti, obzirom na svoje osnovne sadržaje, shvaćena kao svojevrсно formiranje ljudskog dostojanstva, zbog čega se njemački Savezni ustavni sud istovremeno poziva i na ljudsko dostojanstvo, iako dogmatsku ustavnu zaštitnu dužnost države izvodi iz objektivno-pravne dimenzije ustavnih prava. S obzirom na gore navedeno, bilo bi preuranjeno iz izvođenja drugog slučaju o abortusu, zaključiti da želi njemački Savezni ustavni sud propustiti objektivno-pravnu dimenziju ustavnih prava, kao osnovu utemeljivanja ustavnih zaštitnih dužnosti države. Kod utemeljivanja ustavne zaštitne dužnosti države, prednjači *objektivno-pravna dimenzija pojedinih ustavnih prava*. To potvrđuje i njemački Savezni ustavni sud u novijoj sudskoj praksi.⁷⁴

Od posebne važnosti za teoriju ustavnih zaštitnih dužnosti države je već spomenuta prva presuda njemačkog Saveznog ustavnog suda iz 1975. o prekidu trudnoće (abortusu) (*Schwangerschaftsabbruch I*).⁷⁵ Sud

72 Odredba prve rečenice člana 2. stav drugi GG.

73 Član 1. stav prvi GG.

74 Vidi npr. odluke u slučajevima: granična vrijednost alkoholiziranosti u cestovnom prometu (BVerfG 1 BvR 729/93 od 27. 4. 1995., *Neue Juristische Wochenschrift* 1995., 2343); zaštita nepušača (BVerfG, 1 BvR 2234/97 od 9. 2. 1998.); sanacija radioaktivnog otpada (BVerfG 1 BvR 1580/91 od 2. 12. 1999.); kontrola sadržaja bračnih ugovora (BVerfG 1 BvR 12/92 od 6. 2. 2001.); ograničavanje prava vjerskim zajednicama (BVerfG, 2 BvR 943/99 od 26. 3. 2001.).

75 Vidi: BVerfGE 39, 1 – *Schwangerschaftsabbruch I*, u: Grimm, D., Kirchof, P., 1. dio, 1993., 380. Usp.: E. Šarčević, *op. cit.*, 65.

je u tom slučaju presudio da je rješenje shodno kojem je abortus do određene gestacijske dobi (njem. *Fristenlösung*) dopušten, odnosno činjenica da pobačaj tijekom prvih dvanaest sedmica trudnoće od zanošenja pod određenim uvjetima nije kažnjiv, protivustavno. U obrazloženju odluke njemački Savezni ustavni sud je izvodio obavezu države da zaštiti svaki ljudski život (uključujući i onaj u nastajanju) izravno iz ustavne odredbe, prema kojoj svako lice ima pravo na život i tjelesnu nedodirljivost.⁷⁶ Da bi utemeljio tu ustavnu zaštitnu dužnost države sud je posegnuo za ustavnim pravom na ljudsko dostojanstvo,⁷⁷ koje definira izričitu zadaću države da poštuje i štiti ljudsko dostojanstvo, a koje po mišljenju suda pripada i život u nastajanju.⁷⁸ Osnova za odluku je poimanje suda u predmetu *Lut*, po kojem ustavna prava nisu samo (subjektivna) odbrambena prava pojedinca protiv države, nego istovremeno i objektivna vrijednosna usmjerenja, koja kao ustavnopravne temeljne odluke (vrijednosne smjernice) zahtijevaju da moraju vrijediti za sva pravna područja. Ako ustavna prava imaju značenje vrijednosnih odluka (smjernice) ustavodavca u vezi određenog dobra, ona mogu obavezati državu da djelotvorno brine za ostvarivanje tih prava. S obzirom na gore navedeno, iz objektivno-pravnog sadržaja ustavnih prava može se izvesti ustavna obveza države da zaštiti ustavnopravno zaštićena pravna dobra protiv nezakonite povrede i ugrožavanja od strane trećih lica, koja sama nisu adresat ustavnih prava.

Već je u klasičnoj formulaciji sud naveo: »Zaštitna dužnost države je opsežna. Sama po sebi ne zabranjuje samo izravnu državnu intervenciju u život u razvoju, već od države, također, zahtijeva da taj život štiti od nezakonitog posezanja od strane trećih lica. Taj zahtjev moraju poštovati određena područja pravnog reda, u odnosu na specijalne zadatke.«⁷⁹

76 Prva rečenica člana 2. stav drugi GG.

77 Druga rečenica član 1. stav prvi GG.

78 Vidi: BVerfGE 39, 1 (41).

79 BVerfGE 39, 1, 42.: »Die Schutzpflicht des Staates ist umfassend. Sie verbietet nicht nur selbstverständlich unmittelbare staatliche Eingriffe in das sich entwickelnde Leben, sondern gebietet dem Staat auch, sich schützend und fördernd vor diese Leben zu stellen, das heißt vor allem, es auch vor rechtswidrigen Eingriffen von seiten anderer zu bewahren. An diesem Gebot haben sich die einzelnen Bereiche der Rechtsordnung, je nach ihrer besonderen Aufgabestellung, auszurichten.«

Tako omeđena ustavna zaštitna dužnost države nasuprot *nasciturusu*, obvezuje svu državnu vlast i može se ostvariti čak i nasuprot nekom drugom korisniku ustavnih prava, npr. nasuprot buduće majke. Kako će država ispunjavati svoju ustavnu zaštitnu dužnost, koja proizlazi iz ustavnih prava, u prvom redu odlučuje zakonodavac.⁸⁰ Tako je u ekstremnim slučajevima dužan upotrijebiti i sredstva krivičnog zakona, ako ustavnopravne zahtjeve za osiguravanje zaštite pravnih interesa života i tjelesne nedodirljivosti ne može postići na bilo koji drugi način. Iz ove perspektive, kazneno pravo sa odredbom o zaštiti života, zdravlja, slobode i vlasničkih prava može značiti ustavnopravni zahtjev za sankcioniranje kršenja ustavnopravnih zaštićenih dobara.⁸¹

Na teoriju ustavnih zaštitnih dužnosti države oslanja se i njemački Savezni ustavni sud u slučaju *Šlejer*,⁸² čiji predmet je bila otmičica *Hansa-Martina Šlejera*, tadašnjeg predsjednika Saveznog udruženja njemačkih poslodavaca. U navedenom slučaju teroristi su prijetili njegovim usmrćenjem, ako država ne pusti jedanaest zatvorenika i ne dozvoli da oni slobodno otputuju iz Njemačke. Sin otetog je zahtijevao od njemačkog Saveznog ustavnog suda izdavanje privremene odredbe (mjere) s ciljem da savezna vlada mora ispuniti zahtjeve terorista, kako bi spasila život njegovog oca.⁸³ Savezni ustavni sud je u ovom slučaju izveo ustavnu zaštitnu dužnost države da zaštiti život od kršenja od strane trećih lica iz prava na život i tjelesnu nedodirljivost,⁸⁴ a u vezi sa objektivnim sadržajem prava na ljudsko dostojanstvo.⁸⁵ Time se je Savezni ustavni sud, kao i u prvoj presudi o abortusu, s jedne strane, oslanio na objektivno-pravnu dimenziju prava na život i tjelesnu nedodirljivost,⁸⁶ a sa druge strane, na osiguranu dužnost države da štiti ljudsko dostojanstvo.⁸⁷ Sud u ovoj odluci naglašava da na osnovu ustavnopravne zaštitne dužnosti države, svi državni organi

80 Vidi: BVerfGE 39, 1 (44, 51).

81 Egli, P., *op. cit.*, 40–41.

82 Vidi: BVerfGE 46, 160.

83 Vidi: BVerfGE 46, 160 (161).

84 Prva rečenica člana 2. stav drugi GG.

85 Druga rečenica člana 1. stav prvi GG.

86 Prva rečenica člana 2. stav drugi GG.

87 Druga rečenica člana 1. stav prvi GG.

pri obavljanju svojih funkcija (tj. zakonodavna, izvršna i sudska grana vlasti) moraju zaštititi ljudski život pred protupravnom intervencijom od strane drugih. U ovom slučaju Sud nije mogao odrediti Saveznoj vladi kako da postupi u pogledu zaštite otežanog predsjednika. U izuzetnim slučajevima terorističke ucjene, bilo bi potrebno zbog specifične prirode te ucjene, nadležnim državnim organima prepustiti odluku o tome kako reagirati na ovu vrstu ucjene. Njemački Savezni ustavni sud naglašava da država nema samo ustavnopravnu zaštitnu dužnost pojedinca, nego i cjelokupnog stanovništva, koje pod određenim uslovima isto tako može biti povrijeđeno zbog ucjenjivanja puštanja terorista.⁸⁸ Na osnovu Ustava od države se ne može zahtijevati da suprotne interese, na neki unaprijed određen način, dovede međusobno u podređeni ili nadređeni odnos. Njemački Savezni ustavni sud je nakon ocjene odbio tražene privremene odredbe (mjere).⁸⁹

Njemački Savezni ustavni sud je pri ocjeni opasnosti od moderne tehnike, također, posegnuo za doktrinom ustavne zaštitne dužnosti države. U vezi sa postavljanjem određenog tipa nuklearne elektrane (tvz. *Schnellen Brütters*) kao potencijalno opasne naprave, njemački Savezni ustavni sud se je u svojoj odluci *Kalkar (I)*⁹⁰ najprije pozivao na neophodnost zakonske načelne odluke za ili protiv prihvatljivosti upotrebe nuklearne energije u miroljubne svrhe. Osim toga, Sud je cijenio da li ta načelna odluka, koju sadrži *Atomgesetz*,⁹¹ u slučaju da se odobri konkretna naprava, može osigurati dovoljnu zaštitu života i zdravlja u kontekstu ustavnog prava na život i tjelesnu nedodirljivost.⁹² Pri utemeljivanju ustavnopravne zaštitne dužnosti njemački Savezni ustavni sud je naglasio primarnu objektivno-pravnu dimenziju ustavnih prava:⁹³ »*Prema ustaljenoj sudskoj praksi (njemačkog) Save-*

88 Vidi: BVerfGE 46, 160 (163).

89 Tako: Egli, P., *op. cit.*, 41–42.

90 Vidi: BVerfGE 49, 89.

91 Radi se o *Gesetz über friedliche Verwendung der Kernenergie und den Schutz gegen ihre Gefahren (AtomG)*, od 23. decembra 1959. (BGBl. I, 814) i objavi od 31. oktobra 1976. (BGBl. I, 3053).

92 Prva rečenica člana 2. stav drugi GG.

93 BVerfGE 49, 89 (141). »*Nach ständiger Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts enthalten die grundrechtlichen Verbürgungen nicht lediglich subjektive Abwehrrechte des Einzelnen gegen die öffentliche Gewalt, sondern stellen zugleich*

znog ustavnog suda, ustavna jamstva sadrže ne samo subjektivno pravo na odbranu pojedinca od javne vlasti, nego istovremeno predstavljaju objektivno-pravne vrijednosne odluke ustava, koje se odnose na sva pravna područja...; to je najjasnije vidljivo u drugoj rečenici prvog stava člana 1. GG, po kojem su sve državne vlasti dužne da zaštite i poštuju ljudsko dostojanstvo.«

Kod ove argumentacije njemačkog Saveznog ustavnog suda ustavne zaštitne dužnosti države proizlaze iz objektivno-pravne prirode ustavnih prava. Za razliku od prve presude o prekidu trudnoće (abortusu) i odluke Šlejer, Sud označava zadaću zaštite ljudskog dostojanstva još samo kao najneposredniju obavezujuću normu, a ne kao opštu podlogu za ustavnopravne zaštitne dužnosti države.⁹⁴ U prvi plan objašnjenja državnopravne zaštitne dužnosti države su tako potisnuta u ustavnim pravima sadržana objektivno-pravna vrijednosna usmjerenja (vrijednosne smjernice). O dometu ostvarivanja ustavnopravne zaštitne dužnosti države Sud također navodi: »Iz ovoga mogu proizići ustavnopravne zaštitne dužnosti, za koje je potrebno da se pravna pravila tako oblikuju da zauzdaju opasnost od kršenja ustavnih prava. Da li, gdje i sa kakvim sadržajima se takvo oblikovanje traži od strane Ustava ovisi od vrste, blizine i veličine moguće opasnosti, vrste i nivoa ustavnopravno zaštićenog dobra, kao i postojećeg pravnog uređenja.«⁹⁵ Vrijednom uvažavanja se posebno pokazala činjenica da je po shvatanju njemačkog Saveznog ustavnog suda i prevencija od rizika ugrožavanja ustavnih prava (njem. *Grundrechtsgefährdung*) obuhvaćena u ustavnopravnoj zaštitnoj dužnosti države.⁹⁶

objektivrechtliche Wertentscheidungen der Verfassung dar, die für alle Bereiche der Rechtsordnung gelten ...; dies wird am deutlichsten in Art. 1 Abs. 1 Satz 2 GG ausgesprochen, wonach es Verpflichtung aller staatlichen Gewalt ist, die Würde des Menschen zu achten und zu schützen.« Tako: Grimm, D., Kirchof, P., 1993., 519.

94 Druga rečenica člana 1. stav prvi GG.

95 »Daraus können sich verfassungsrechtliche Schutzpflichten ergeben, die es gebieten, rechtliche Regelungen so auszugestalten, dass auch die Gefahr von Grundrechtsverletzungen eingedämmt bleibt. Ob, wann und mit welchem Inhalt sich eine solche Ausgestaltung von Verfassungen wegen gebietet, hängt von der Art, der Nähe und dem Ausmass möglicher Gefahren, der Art und dem Rang des verfassungsrechtlich geschützten Rechtsguts sowie von den schon vorhandenen Regelungen ab.« Vidi: BVerfGE 49, 89 (142).

96 Vidi: Egli, P., *op. cit.*, 43–44.

Sličan pristup kao u slučaju *Kalkar (I)* Sud je zauzeo i u slučaju *Milhem-Karlih*,⁹⁷ čiji je predmet razmatranja bila ustavnost pojedinih propisa koji se odnose na sticanje dozvole za nuklearnu elektranu. U toj odluci je njemački Savezni ustavni sud izvodio ustavne zaštitne dužnosti države isključivo iz objektivno-pravnog sadržaja prava na život i tjelesnu nedodirljivost,⁹⁸ a u potpunosti je napustio pozivanja na pravo na ljudsko dostojanstvo.⁹⁹ Sud je propustio pozivanje na obavezu zaštite ljudskog dostojanstva, na koju se poziva već u odluci *Kalkar (I)*, kao na najneposredniju zaštitnu normu.¹⁰⁰ Njemački Savezni ustavni sud navodi da bi već minimalna vjerojatnoća nastanka potencijalne opasnosti prilikom upotrebe nuklearne energije, obzirom na prirodu i težinu moguće opasnosti, trebala biti dovoljna za djelovanje zakonodavne vlasti u smislu zaštitnih dužnosti. Sud istovremeno ističe da država »kasni« po pitanju zaštitne dužnosti, jer upotreba nuklearne energije u privredi ovisi o prethodnom odobrenju države i izdavanje takvog odobrenja bazira se na temeljitim materijalnopравnim i procesnopравnim pretpostavkama. Takvo uređenje državi omogućava da uz uvažavanje javnog interesa postigne ravnotežu između kolidirajuće pozicije ustavnih prava ugroženih državljana s jedne strane i operatera u nuklearnoj elektrani na drugoj strani. Ako zbog opšteg interesa snabdjevanja sa energijom, državni organi odobre nuklearnu elektranu, bez obzira na izuzetnu potencijalnu opasnost, pravo pojedinaca na tjelesnu nedodirljivost je ugroženo, a oni na to ne mogu utjecati, niti tu opasnost izbjeći.¹⁰¹ S obzirom na navedeno njemački Savezni ustavni sud je odlučio da je država sa izdavanjem odobrenja za nuklearnu elektranu preuzela suodgovornost za prijetnje.¹⁰² Ako pratimo zadnji argument, potencijalo kršenje ustavnopravno zaštićenih dobara uzrokovano nuklearnim elektranama, zbog suodgovornosti morali bi pripisati državi. Pred kršenjem ustavnih dobara od strane države pojedinca štite već ustavna prava, kao odbrambene funkcije

97 BVerfGE 53, 30 (57). Vidi: Grimm, D., Kirchof, P., *op. cit.*, 560.

98 Prva rečenica člana 2. stav drugi GG.

99 Druga rečenica člana 1. stav prvi GG.

100 Vidi: BVerfGE 53, 30 (57).

101 Prva rečenica člana 2. stav drugi GG.

102 Vidi: BVerfGE 53, 30 (80).

(tj. kao funkcija prava negativnog statusa), stoga je u ovom slučaju nepotrebna konstrukcija o zaštitnoj funkciji (njem. *Schutzpflichtenfunktion*). Njemački Savezni ustavni sud konsekvencu nije vidio, jer se odluka u konačnici zasniva na ustavnopravnoj zaštitnoj dužnosti države iz prava na život i tjelesnu nedodirljivost,¹⁰³ koja se koristi samo kod kršenja na nedržavnom području.¹⁰⁴

U sljedećem primjeru su stanovnici zračne luke *Dizeldorf-Lohausen* sa ustavnom žalbom zahtijevali utvrđivanje da su, kako savezne zakonodavne vlasti, tako i nadležne savezne i federalne vlasti, na neustavan način propustili bilo kakve mjere za zaštitu zdravlja od štetnih efekata buke aviona (njem. *Fluglärmmentscheidung*).¹⁰⁵ S obzirom na postojeće zakonsko uređenje i administrativne mjere, u središtu ocjenjivanja je bilo pitanje da li su nadležni državni organi, zbog povećanog intenziteta buke aviona, trebali poboljšati već usvojene mjere zaštite. Za kriterij ustavne ocjene njemački Savezni ustavni sud je uzeo pravo na život i tjelesnu nedodirljivost,¹⁰⁶ iz kojih proizlazi objektivno-pravni sadržaj dužnosti državnih organa da zauzmu zaštitnu poziciju, u smislu podrške, za u ovoj odluci osigurano javno dobro i da ga posebno štite pred protupravnim napadima od strane trećeg. Pri utemeljivanju ustavnopravne zaštitne dužnosti države sud je ponovo posegnuo za vrijednosnim usmjerenjima koja sadrže ustavna prava (vrijednosne smjernice), te objektivno-pravnim sadržajem prava na život i tjelesnu nedodirljivost, a odrekao¹⁰⁷ se oslanjanja na ustavnopravne zaštitne dužnosti zaštite ljudskog dostojanstva.¹⁰⁸ Pozivajući se na provedbu odluke *Kalkar (I)* i odluke *Milhaim-Karlih* o potencijalnim opasnim postrojenjima, Sud je pored toga naveo da ustavna zaštitna dužnost države koja proizlazi iz prava na život i tjelesnu nedodirljivost obuhvata i dužnost zaštite od štetnog uticaja buke aviona.¹⁰⁹ Ova državna obaveza uključuje i dužnost da nadoknadi štetu prouzrokovanu bukom

103 Član 2. stav drugi GG.

104 Tako: Egli, P., *op. cit.*, 44–45. Vidi: Calliess, C., *op. cit.*, 321–330.

105 BVerfGE 56, 54 – *Fluglärm*. Grimm, D., Kirchof, P., 2. knjiga, 1993., 18.

106 Član 2. stav drugi GG.

107 Vidi: Egli, P., *op. cit.*, 45.

108 Druga rečenica člana 1. stav prvi GG.

109 Član 2. stav drugi GG.

aviona, koja je izvorno priznata kao sukladana sa Ustavom. Pretvorbe (realizacije) odgovornosti državne sigurnosne zaštite i dužnosti postupanja, do kojih dolazimo sa ustavnom interpretacijom u ustavnim pravima sadržanih temeljnih odluka (vrijednosnih smjernica), obično je vrlo složeno pitanje; za odgovor na njega su nam na raspolaganju različita sredstva i putevi. Povredu ustavnopravnih zaštitnih dužnosti države po pitanju propuštanja nadoknađivanja štete, možemo potvrditi tek kada je očito da je izvorni ustavnopravni skladni poredak postao ustavnopravno neodrživ, a zakonodavac se bez obzira na to nije odazvao, odnosno usvojio je očito neodgovarajuće mjere za kompenzaciju štete.¹¹⁰ To je bilo potrebno, po poimanju njemačkog Saveznog ustavnog suda, u ovom predmetu negirati.¹¹¹

U drugoj odluci o abortusu (njem. *Schwangerschaftsabbruch II*) njemački Savezni ustavni sud je ocjenjivao da li su kaznenopravni propisi, propisi sa područja socijalne zaštite i organizacijski pravni propisi o promjeni prekida trudnoće (abortusu) odgovarajući, s obzirom na ustavnopravnu dužnost države da zaštiti (i) nerođeni ljudski život.¹¹² Sud je u svom izlaganju istakao da čak i *nasciturus* zbog svog postojanja ima pravo na život, te da to predstavlja temeljno i neotuđivo pravo, koje proizlazi iz ljudskog dostojanstva. Ustavna zaštitna dužnost države, koja je izričito odedena za ljudsko dostojanstvo,¹¹³ obvezuje državu da zaštiti *nascitura* i pred njegovom majkom, od koje mu prijete najveća opasnost u slučaju, kada ona, ili određeni uticajni muškarac iz njenog socijalnog okruženja (partner) odbija trudnoću.¹¹⁴ Za razliku od prethodne prakse njemački Savezni ustavni sud se je u ovom slučaju pri utemeljivanju ustavnopravne zaštitne dužnosti države oslanjao isključivo na ljudsko dostojanstvo¹¹⁵ i u ocijeni nije razmatrao objektivnopravnu dimenziju ustavnog prava na život i tjelesni integritet.¹¹⁶ Ono služi samo za konkretizaciju ustavnopravnih

110 Vidi: BVerfGE 56, 54 (81).

111 Tako: Egli, P., *op. cit.*, 46–47.

112 Vidi: BVerfGE 88, 203.

113 Druga rečenica član 1. stav prvi GG.

114 Vidi: BVerfGE 88, 203 (252).

115 Član 1. stav prvi GG.

116 Član 2. stav drugi GG.

zaštitnih dužnosti:¹¹⁷ «Svoj temelj ima ta zaštitna dužnost u odredbi člana 1. stav prvi GG, koja državu izričito obvezuje na poštivanje i zaštitu ljudskog dostojanstva; predmet i opseg detaljnije određuje odredba člana 2. stav drugi GG.» U nastavku Sud navodi da je moguće efikasno zaštititi život u nastajanju pred majkom, samo ako zakonodavac načelno zabrani prekid trudnoće (abortus) i s time ženi odredi dužnost da dijete rodi. Načelna zabrana abortusa i načelna dužnost majke da rodi dijete, po mišljenju njemačkog Saveznog ustavnog suda su potrebne mjere za provedbu ustavnopravne dužnosti zaštite nerođenog djeteta.¹¹⁸

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Na temelju Ustava država je dužna osigurati zaštitu svojih državljana, što predstavlja protuuslugu države za to što se državljani (kroz koncept društvenog ugovora) suzdržavaju od upotrebe fizičke sile i obavezuju na odanost državi i njenom pravnom redu.¹¹⁹

117 Vidi: BVerfGE 88, 203 (251): »Ihren Grund hat diese Schutzpflicht in Art. 1 Abs. 1 GG, der den Staat ausdrücklich zur Achtung und zum Schutz der Menschenwürde verpflichtet; ihr Gegenstand und - von ihm her- ihr Mass werden durch Art. 2 Abs. 2 GG näher bestimmt.«

118 Vidi: Egli, P., op. cit., 46–47.

119 Vidi: J. F. Lindner, op. cit., 370, 371: “Im Zusammenhang mit der grundrechtstheoretischen Diskussion um die Schutzdimension der Grundrechte findet sich gelegentlich die Formel vom “Grundrechtsschutz gegen sich selbst”, vom “aufgeprägten Grundrechtsschutz”, vom “Schutz des Menschen vor sich selbst”. Es geht dabei im weiteren Sinne um Fallgestaltungen, in denen mittels grundrechtlicher Erwägungen die Interessenrealisierung eines einzelnen zu dessen eigenen Gunsten unterbunden oder verhidert werden soll. Der Einzelne soll vor sich selbst, vor seinem eigenen Grundrechtsgebrauch bzw. vor den Konsequenzen des Interessenrealisierung geschützt werden. Die Argumentationsfigur “Schutz des Menschen vor sich selbst” ist indes keine eigenständige grundrechtstheoretische Kategorie im Rahmen der Erweiterungstypologie. Sie lässt sich auch nicht ohne weiteres den grundrechtlichen Schutzpflichten zuordnen, da sich der Schutz ja nicht gegen einen Dritten, sondern gegen den von seinen Grundrechten Gebrauch Machenden selbst richtet. Zudem spricht die Heterogenität der einschlägigen Fallkonstellationen dafür, insoweit nicht von einer eigenständigen grundrechtstheoretischen Figur zu reden, sondern die einschlägigen Fälle nach Maßgabe der hier entwickelten Restriktions- und Erweiterungstypologie “abzuarbeiten”.”

U savremeni pojam sigurnosti ubrajamo i osiguravanje, te provođenje ljudskih prava, odnosno ustavno zaštićenih pravnih dobara državljana, kao što su: život, zdravlje, imovina, sloboda i ljudsko dostojanstvo itd. Radi se o ustavnopravnoj doktrini tzv. *ustavnih zaštitnih dužnosti države* (u Evropi poznatijoj kao *doktrina pozitivnih dužnosti*), koje se u njemačkoj ustavnoj teoriji izvode iz *objektivne pravne dimenzije ustavnih prava* i traže od države da štiti i promovira ustavnopravno osigurana pravna dobra, što prije svega znači da iste aktivno štiti od intervencije trećih osoba, dakle, onih koji (inače) nisu adresati ustavnih prava.¹²⁰

I doktrina o ustavnim zaštitnim dužnostima je bila kritikovana – posebno se kritizira njena prevelika konstitucionalizacija, rušenje načela podjele vlasti, ekspanzija ljudskih prava, «hipertrofija», «ustavni fundamentalizam», kršenje demokracije i gubitak neovisnosti određenih pravnih područja (npr. građansko pravo), te gubitak individualnih sloboda.

Sukob ljudskih prava (npr. kršitelja i žrtve, oba se mogu pozivati na ljudska prava) u provedbi ustavnih zaštitnih dužnosti država mora riješiti npr. s načelom proporcionalnosti, načelom procjene dobara i načelom usklađivanja, te praktične konkordance za očuvanje jedinstva pravnog poretka i supremacije Ustava.

»Pravo na sigurnost« (njem. «*Grundrechte auf Sicherheit*») kao posebno subjektivno pravo, pravna teorija nije prihvatila. Prije svega se prigovara da bi takvo pravo deindividualiziralo ljudska prava i da bi u suštini ljudska prava bila dovedena u svoju suprotnost, jer bi takva prava opravdavala neograničene intervencije države u prava (život, zdravlje, sloboda) kako bi ostvarila sigurnosti pojedinca.¹²¹

120 Usporedi također: E. Šarčević, *op. cit.*, 64–66. Poredi i: J. F. Lindner, *op. cit.*, 353, 354: “*In der Literatur gibt es Tendenzen, die Schutzpflichtdimension der Grundrechte in Richtung einer “allgemeinen staatlichen Grundrechtsverwirklichungspflicht” zu interpretieren. Damit würde sich die gesamte Rechtsordnung noch mehr als bisher schon zu einem umfassenden Grundrechtskonstitutionalismus entwickeln, der so im Grundgesetz nicht angelegt ist*”.

121 »*Nach der Logik des vielmehr kollektiv ausgestalteten „Grundrechts auf Sicherheit“ müsse nämlich der Einzelne mögliche Einschränkungen seiner individuellen Freiheit hinnehmen, wenn sie dem Ziel der Sicherung der gesellschaftlichen Freiheit dienen. Auf diese Weise vollziehe sich eine Entindividualisierung von Freiheit. Der*

Prema protivnicima prava na zaštitu, sigurnost kao takva nije ljudsko pravo, nego samo zadaća države (njem. *Staatsaufgabe*),¹²² koja se u smislu pružanja sveobuhvatne sigurnosti državljana, po novom ustavnopravnom poimanju, odnosi na dužnost države da osigura ljudska prava. Ali, u tom smislu opet dođemo do ljudskih prava kao objektivnih vrijednosnih odluka (njem. »objektive Wertentscheidungen«) koje kako navodi prof. Šarčević »štite odgovarajuće vrijednosti i time određuju smjernice i za rad zakonodavstva, egzekutive i pravosuđa«,¹²³ pre svega kod pružanja sigurnosti.

LITERATURA

1. **Calliess**, Christian, *Die grundrechtliche Schutzpflicht im mehrpoligen Verfassungsrechtsverhältnis*, u: *Juristenzeitung*, br. 7/2006.,
2. **Christensen**, Ralph/ **Fischer-Lescano**, Andreas, *Das Ganze des Rechts, Vom hierarhischen zum reflexiven Verständnis deutscher und europäischer Grundrechte*, Duncker&Humblot, Berlin, 2007.;

Einzelne werde nicht mehr als ein autonomes Individuum angesehen, das selbstverantwortliche Handlungen begehen dürfe, die rechtlich geschützt seien, sondern er werde als ein anonymisierter Teil der Gesellschaft verstanden und habe als solcher reflexiv Anteil an der kollektiven Sicherheit als Voraussetzung allgemeiner Freiheit.« (<https://www.bundestag.de/blob/423604/6bc141a9713732fc4bb4334b6d02693b/wd-3-180-08-pdf-data.pdf>, 27. 11. 2016.).

122 »Dass der Schutz der Bevölkerung als elementare Aufgabe des Staates von der Verfassungsordnung des Grundgesetzes stillschweigend vorausgesetzt wird, wird auch von Kritikern des »Grundrechts auf Sicherheit« zugestanden. Indem sich Menschen zum gegenseitigen Schutz ihres Lebens, ihrer Freiheit und ihres Vermögens in einem Staatswesen zusammenschlossen und sich einer Regierung unterstellten, verzichteten sie zu Gunsten des staatlichen Gewaltmonopols auf Selbsthilfe. Daher ergäbe sich trotz des Schweigens des Grundgesetzes aus dem Gesamtsinn der Verfassung, insbesondere aus dem Rechtsstaatsprinzip und dem Recht auf Leben und körperliche Unversehrtheit, eine Pflicht des Staates, für die Sicherheit seiner Bürger zu sorgen. Damit handele es sich aber bei der Sicherheit nicht um ein Grundrecht, sondern um eine Aufgabe des Staates. Dementsprechend sei die Sicherung des inneren und äußeren Friedens, der Freiheit und der sozialen Wohlfahrt der Bürger »vornehmste Aufgabe des demokratischen Staates«. Es sei Aufgabe des Staates, seine Bürger vor Angriffen auf Leib und Leben zu schützen, der demokratische Staat sei somit sowohl Adressat als auch Garant des Freiheitsbegehrens der Bürger.« (<https://www.bundestag.de/blob/423604/6bc141a9713732fc4bb4334b6d02693b/wd-3-180-08-pdf-data.pdf>, 27. 11. 2016.).

123 Vidi: E. Šarčević, *op. cit.*, 66.

3. **Denniger**, Erhard, *Menschenrechte und Staatsaufgaben – ein »europäisches« Thema*, u: Juristen Zeitung, 12/1996.;
4. **Dietlein**, Johannes, *Die Lehre von den grundrechtlichen Schutzpflichten*, Duncker&Humblot, Berlin, drugo izdanje, 2005.,
5. **Dolderer**, Michael, *Objektive Grundrechtsgehalte*, Duncker&Humblot, Berlin, 2000.;
6. **Egli**, Patricia, *Drittwirkung von Grundrechten*, Zugleich ein Beitrag zur Dogmatik der grundrechtlichen Schutzpflichten im Schweizer Recht, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, Basel, Genf, 2002.,
7. **Gerbig**, Mara, *Grundrecht auf staatlichen Schutz, ein Vergleich von Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland und Verfassung der Vereinigten Staaten von Amerika*, Duncker&Humblot, Berlin, 2014.,
8. **Glaeßner**, Gert-Joachim, *Sicherheit und Freiheit*, Aus Politik und Zeitgeschichte, br. 10–11/2002.,
9. **Gusy**, Christoph, *Rechtsgüterschutz als Staatsaufgabe, Verfassungsfragen der »Staatsaufgabe Sicherheit«*, u: Die Öffentliche Verwaltung, 14/1996.;
10. **Hesse**, Hans Albrecht, *Der Schutzstaat, Rechtssoziologische Skizzen in dunkler Zeit*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1994.;
11. **Hornig**, Jens Christian, *Sicherheit statt Freiheit?*, Dissertation, 2009.;
12. **Isensee**, Josef, *Das Grundrecht auf Sicherheit, Zu den Schutzpflichten des freiheitlichen Verfassungsstaates*. Vortrag gehalten vor der Berliner Juristischen Gesellschaft am 24. November 1982. – erweiterte Fassung, De Gruyter, Berlin.;
13. **Isensee**, Josef, *Das Grundrecht als Abwehrrecht und als staatliche Schutzpflicht*, u: Isensee Josef/ Kirchof, Paul (ur.), *Handbuch des Staatsrechts der Bundesrepublik Deutschland*, Band V., 2. Auflage, Heidelberg, 2000.;

14. **Jaeckel**, Liv, *Schutzpflichten im deutschen und europäischen Recht, eine Untersuchung der deutschen Grundrechte, der Menschenrechte und Grundfreiheiten der EMRK sowie der Grundrechte und Grundfreiheiten der Europäischen Gemeinschaft*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2001.,
15. **Jarass**, Hans Dieter, *Grundrechte als Wertenscheidungen bzw. Objektivrechtliche Prinzipien in der Rechtsprechung der Bundesverfassungsgerichts*, Archiv des öffentlichen Rechts, 1985.;
16. **Klein**, Eckart, *Grundrechtliche Schutzpflicht des Staates*, u: Neue Juristische Wochenschrift, 1989., str. 1633.;
17. **Krings**, Günter, *Grund und Grenzen grundrechtlicher Schutzpflichten, Die subjektiv-rechtliche Rekonstruktion der grundrechtlichen Schutzpflichten und ihre Auswirkung auf die verfassungsrechtliche Fundierung des Verbrauchervertragsrechts*, Duncker & Humblot, Berlin, 2003.;
18. **Langner**, Thomas, *Die Problematik der Geltung der Grundrechte zwischen Privaten*, Peter Lang, Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main, 1998.,
19. **Lindner**, Josef Franz, *Theorie der Grundrechtsdogmatik*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2005.;
20. **Merten**, Detlef, *Über Staatsziele*, u: Die Öffentliche Verwaltung, br. 9/1993.;
21. **Möstel**, Markus, *Die staatliche Garantie für die öffentliche Sicherheit und Ordnung*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2002.;
22. **Murawiek**, Dietrich, *Die staatliche Verantwortung für die Risiken der Technik*, Berlin, 1985.;
23. **Nießén**, Hannah, *Die Wirkung der Grundrechte im deutschen und italienischen Privatrecht*, Eine Rechtsvergleichende Untersuchung, Verlag dr. Kovač, Hamburg, 2005.,
24. **Papier**, Hans-Jürgen, *»Freiheit als Sinn des Staates«*, Friedrich-Naumann-Stiftung für die Freiheit, Rede zur Freiheit in Nürnberg, 8. September 2008.,
25. **Scherzberg**, Arno, *Risiko als Rechtsproblem*, u: Verwaltungsarchiv, 1993.;

26. **Schramm**, Theodor, *Staatsrecht*, Band II – Grundrechte und ihre verfassungsrechtliche Absicherung, 4. Auflage, Carl Heymans Verlag KG, Köln, Berlin, Bonn, München, 1988.
27. **Szczekalla**, Peter, *Die sogenannten grundrechtlichen Schutzpflichten im deutschen und europäischen Recht, Inhalt und Reichweite einer »gemeineuropäischen Grundrechtsfunktion«*, Duncker&Humblot, Berlin, 2002.;
28. **Šarčević**, Edin, *Ustavno uređenje Savezne Republike Njemačke. Uvod u njemačko državno pravo (sa izvornim tekstom Ustava i prijevodom na bosanski jezik) / uredio Mustafa M. Kapidžić / Sarajevo: KULT/B Sarajevo, Fondacija Heinrich Böll, Regionalni ured u Bosni i Hercegovini i Ambasada Savezne Republike Njemačke u Bosni i Hercegovini, 2005.;*
29. **Tratar**, Boštjan, *Autonomija zakonodavne grane vlasti u svjetlu dužnosti obezbeđivanja ustavnih prava*, u: *Pravni život*, br. 12/2015, str. 559–576.
30. **Unruh**, Peter, *Zur Dogmatik der grundrechtlichen Schutzpflichten*, Duncker&Humblot, Berlin, 1996.;
31. **Vesting**, Thomas/ Koriath, Stefan/ Augsberg, Ino (ur.), *Grundrechte als kollektiver Ordnung, Zur Wiedergewinnung des Gesellschaftlichen in der Grundrechtstheorie und Grundrechtsdogmatik*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2014.;
32. **Welan**, Manfred, *Unwissenheit als Grund von Freiheit und Toleranz*, Diskussionspapier, 2006.;

GERMAN VIEW ON ASSURANCE OF SECURITY AND REALISATION OF HUMAN RIGHTS AS FUNDAMENTAL TASK OF MODERN CONSTITUTIONAL STATE

ABSTRACT

The author in article discusses the conception of security as a fundamental human need and collective good and/or the requirement for universal/comprehensive provision of protection of human rights by the state. The conception of security comprises nowadays different spheres of life (economy, technics/technology, domestic and foreign policy etc.) and doesn't mean a certain real situation in the society at the present moment but (only) the normative goal of the state (ie. ideal) to which the state stroves within the framework of allowed possibilities (within the framework of legality and legitimacy).

There is a great debate in constitutional discussions on a changed need for security and/or the enlarged conception of security, especially since the attack on World Trade Center on 11 of september 2001 in New York. The legal literature talk about a kind of super-right – »the right to security« (German: »Grundrecht auf Sicherheit«) – as a legitimation of more rigorous safety measures. This follows especially from the papers of German theoretician of constitutional law Josef Isensee, who has in 1982 published the treatise on the relation between the liberty and security, and who has opposed »the right to security« to s. c. »liberal doctrine of the defence of the state« (German: »liberale Staatsabwehrdoktrin«).

However, the idea of »subjective right to security« hasn't reached the greater reception in German legal literature, due to objections of opponents in direction, that this would mean the desindividualisation of human rights, and that this would put the human rights in their contrast and open the way of abuses of human rights by the state.

In a modern theory of constitutional law is much more emphasised that the conception of security should be understood above all as the realisation of legal goods, that are garanted by constitution (such as life, health, property, freedom, human dignity), which is the comprehensive task of every state (Staatsaufgabe), of all three branches of power of the state, that are obliged to realise it within the framework of legality and legitimacy.

In German constitutional legal theory and judicature of German Federal Constitutional court prevails the s. c. doctrine of constitutional protective duties (German: »grundrechtliche Schutzpflichten«), which is the consequence of objective comprehension of human rights, which are not percieved only as defensive rights, but also as the value measures for the activity of entire power of the state (the objective dimension). At the same time the human rights request from the state the active realisation of legal goods protected by the constitution, and this not only in vertical, but also in horizontal legal relations.